Cristina HURDUC

SPAŢIUL PUBLIC ÎN TERITORIU

Editura universitară „Ion Mincu”
București, 2023

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

HURDUC, CRISTINA
Spaţiul public în teritoriu / Cristina Hurduc. - Bucureşti : Editura Universitară "Ion Mincu", 2023

ISBN 978-606-638-301-1

711

Lucrarea de faţă reprezintă strict punctul de vedere al autorului. Responsabilitatea lucrării îi revine în întregime autorului, atât în ceea ce priveşte conţinutul, cât şi forma.

Toate drepturile rezervate. Nici o parte din această publicație nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă prin orice mijloace de natură electronică, mecanice, de copiere, înregistrare sau alte forme fără permisiunea scrisă a autorilor și a editurii.

© 2023, Editura Universitară „Ion Mincu”, Str. Academiei, 18-20, sector 1, Bucureşti, cod 010014, tel. 40.21.30.77.193

Cuprins

1. Introducere 3

2. Teritoriu şi spaţiu public

2.1.Teritoriu, scară, potențial.....4

2.2. Peisajul construit, instrument de dezvoltare.....5

2.3. Organizarea intereselor în teritoriu.....8

2.4. Peisaje noi, nevoia de schimbare; rolul peisajului în compoziția spaţiilor publice urbane și teritoriale.....10

3. Oraș şi spaţiu public

3.1. Orașul: scară, condiţii, specific.....17

3.2. Spaţiul public urban: reţea de spaţii urbane, coerență ca sistem integrat în teritoriu.....21

3.3. Reţea de spaţii publice, fenomen de expansiune în teritoriu.....27

3.4. Optimizare și funcţionare în sistem.....30

3.5. Mobilitatea ca factor prioritar în proiectarea urbană și teritorială.....33

3.6. Evenimentul şi rolul sau în viaţa comunităţii.....43

3.7. Rolul valorilor de patrimoniu în viața publică urbană. Armonia între vechi și nou.....46

4. Obiect de arhitectură, spaţiu public şi peisaj

4.1. Relaţia interior - exterior.....48

4.2. Concepte de arhitectură şi peisaj..... 50

5. Oportunitatea teritorială de echipare cu spaţii publice

5.1. Prioritatea dezvoltării teritoriale.....57

5.2. Alegerea şi valorificarea locului 59

5.3. Gestiune şi control în dezvoltarea spaţiilor publice teritoriale 61

Bibliografie 63

1. Introducere

Atenţia îndreptată preponderent spre teoretizarea spaţiilor publice urbane în urbanism a limitat timp de mulți ani acest subiect al spaţiilor publice la intravilanul oraşului şi cu accent pe comunități locale.

În realitate, datorită costului terenurilor şi al reglementărilor impuse în mediul urban, al condiționărilor din teren, a condițiilor climatice dar şi datorită unei mobilități bazate pe interese imediate a oamenilor, au determinat ca zonele de interes public să nu mai vizeze numai arii urbane. Ele se materializează fie în obiectul de arhitectură, fie în ansambluri cu funcţiuni multiple dacă au nevoie de suprafețe ample și determină modificări ale structurii spațial teritoriale.

Din necesitatea reconsiderării atât a spaţiilor publice urbane cât şi a celor aflate în teritoriu, este de evidentă actualitate subiectul spaţiilor publice privit în ansamblu: de la scară teritorială la spaţiu interior arhitectural. Rezultă adesea amenajări fără identitate, proiecte cu bugete minimale, proiecte tip sau o simplă igienizare şi mobilare a unui spaţiu public.

Regăsirea specificului local poate fi un factor de reactivare a spaţiului public. Conștientizarea beneficiilor aduse oamenilor prin interacțiune şi utilizarea la comun a acestora poate reconsidera calitatea proiectelor de spaţii publice.

Crearea unui cadru recognoscibil, cu atribute care sa îl facă dorit spre utilizare, un cadru sigur şi plăcut sunt valori care vor determina o lungă durată de viaţă a unui spaţiului public.

2. Teritoriul şi spaţiul public

2.1. Teritoriul, scară, potențial

Problematica contemporană a spaţiilor publice urbane sau a celor extra-urbane, este direct influențată de tendința de uniformizare estetică şi funcțională impusă de era globalizării.

Dinamica peisajului teritorial, care este mai lentă decât cea a peisajului urban, poate induce o falsă senzație că teritoriul nu se modifică. Calitatea permanentă de regenerare a cadrului natural poate susţine o constantă şi un ritm ciclic al transformărilor ariilor teritoriale.

În realitate, deşi mult mai greu de sesizat, transformările mediului exterior așezărilor umane evoluează lent dar ireversibil atunci când este vorba de intervențiile umane în teritoriu.

“Analizele de astăzi trebuiesc completate de două fenomene: o politică socială planificată pe termen lung şi o gestiune rațională a construirii în special introducând o altă logică: o percepţie foarte clară a ceea ce determină schimbarea modului de viaţă, [...] în ansamblu: inteligența de a previziona, inovarea şi creaţia sunt atribute ale creatorilor de spaţii” [1].

“Actorii sociali, modul lor de viaţă produce spaţiul. Inegalitatea ideologică între consumatorii de spaţiu şi cei care produc spaţiul [...], deciziile şi efectele generează utilizarea spaţiilor publice şi private.” [2]

---

[1] Marcel Roncayolo – La ville et ses territories, collection folio essais, an 1997, ed. Galimard, p.125, p.126
[2] Marcel Roncayolo – La ville et ses territories, collection folio essais, an 1997, ed. Galimard, p.126

2.2. Peisajul construit, instrument de dezvoltare

Apariţia în lungul căilor de comunicaţii., mai întâi a târgurilor sezoniere, pieţe sau popasuri, apoi a altor programe precum centre de activităţi, parcuri tematice, comerţ sau centre de *wellness*, ansambluri medicale sau ample complexe turistice au făcut trecerea de la amenajări ocazionale la investiții, amenajări şi construcţii permanente la scară mare, teritorială.

Acestea adesea devin corpuri de teren administrativ izolate în teritoriu, legate de intravilanul localităţilor prin căi de circulaţie, de căi ferate, sau de aeroport în unele cazuri.

Aceste programe urbanistice şi arhitecturale apar din nevoia de asociere cu peisaje şi locuri cu valori unice ale cadrului natural.

“Componenta temporală este decisivă în înțelegerea peisajului în general. În mod tradițional ne raportăm la peisaj şi spaţiu, iar o altă categorie fundamentală este: timpul“[3].

Activităţile umane, modul cum lucrau pământul a produs teritorii, au determinat percepţia unui peisaj, a unui teren sau spaţiu.

Sunt două ipostaze în care omul se raportează la peisaj: evadarea în natură dintr-o pornire melancolică sau importarea naturii în spaţiul locuit, trăit.

[3] Michael Jakob – Le Paysage, Collection Archigraphy Poche, an 2008, ed. Infolio, ch, p.40

De asemenea sunt două scări de raport între om şi natură: microspaţiul acolo unde omul controlează şi determină schimbarea ca efect direct al acțiunilor sale şi a doua ipostază, teritorii ample acolo unde “omul este deposedat, se confruntă cu forța nelimitată şi incomparabil mai mare a naturii” [4]

Sursa autorul: fotografie Dunăre

De la o simplă reprezentare a peisajului în litografii şi hărţi, la peisaje care arată natura şi un drum: o intervenţie minimă a omului în nevoia de a satisface necesitatea de parcurs între locuri, până la peisaje imaginate şi proiectate într-un teritoriu ostil, fără identitate, arată o radiografie clară a evoluţiei peisajului de la natura pură, neatinsă la peisaje artificiale, construite integral.

Peisajul exterior oraşelor este condiționat de relief, de particularitatea cadrului natural iar acolo unde acestea nu există, teritoriul este gol, impersonal. Rezerve mari de teren în teritoriile exterioare oraşului sunt necesare agriculturii sau zone împădurite.

[4] Michael Jakob – Le Paysage, Collection Archigraphy Poche, an 2008, ed. Infolio, ch p.44

În cazuri excepționale apar peisaje construite aproape integral; născute din fascinația, preocupările şi finanţarea unor familii burgheze, cum este cazul multor grădini aflate încă mărturie pe teritoriul Franţei şi al Italiei.

Sursa autorul

Grădină privată, Insula Madre – Italia, construită în totalitate planificat integrând:

grădini tematice,
mini grădină zoologică unde se cresc păsări;
pavilioane de ceai,
puncte belvedere,
pavilioane de lectură,
zone expoziționale
trasee de promenadă sau
incinte introvertite, ascunse din principalele trasee şi pe care le descoperi ocazional, amenajate diferit una faţă de celelalte.

2.3. Organizarea intereselor în teritoriu, interdependența şi relaționarea spaţiilor

Reţeaua de localităţi distribuite la nivelul teritoriului poate urmări şi susţine o dezvoltare echilibrată a teritoriului, stabileşte relaţii bazate pe interese şi activităţi complementare, evitând apariţia ariilor uitate (degradate).

Ca politică de dezvoltare teritorială, acolo unde numai simpla existență a așezărilor umane cu activităţile conexe, nu pot susţine interesul de accesare şi valorificare a unul loc, este tot mai necesar reconsiderarea elementelor generatoare de interes, definirea scopului unei zone raportat la teritoriul în care se încadrează.

Sursa autorul: vedere aeriană ansamblul oraş-teritoriu

Noi forme de organizare a spaţiului teritorial sunt impuse de necesitatea de a gestiona fluxuri variate, relaţiile de comunicare şi inter-relaționare între zone cu statut conturat.

Atât locurile cu caracteristici proprii cât şi relaţiile stabilite între aceste zone necesită susţinerea acestor trasee cu puncte de interes care se nasc dintr-o proiectare, care exploatează particularitatea locului în favoarea conturării unui statut unic, spectaculos, care atrage şi poate reţine interesul şi astfel se investește în locul respectiv.

Distribuirea într-o logică coerentă a acestor spaţii variate în contextul reţelei teritoriale existente: formată din localităţi - ca noduri şi trasee - ca legături creează un mediu divers, acolo unde liberul arbitru al omului poate compune şi recompune în mod divers drumul de cunoaştere şi acces a unui teritoriu.

Cum poate arhitectura peisajului să devină un instrument de control şi management al ariilor ce constituie ochiurile reţelei teritoriale şi să genereze interes pentru utilizarea lor?

Aceste zone numite în continuare ***ochiuri de reţea***, sunt zone de mediu natural, aproape neatinse de intervenția omului. Infrastructura este cea care taie şi generează direcții şi tot în lungul acesteia se pot dezvolta puncte sau zone funcţionale.

Este normal să apară aceste ochiuri de rețea, deoarece ele nu se pot înșira de-a lungul căilor carosabile precum vechile așezări. De regulă identificarea zonelor de popas sau zonelor funcţionale în teritoriu, oferă oamenilor un cadru pitoresc, atractiv şi activ.

Senzația de siguranță, plăcut şi confortabil este direct relaționată de timpul de parcurs între aceste puncte de interes. De preferat ca durată de deplasare între acestea să nu depășească treizeci de minute sau de preferat sub o oră de parcurs.

Transportul comun joacă un rol esențial în realizarea dinamicii în teritoriu, facilă şi confortabilă: se poate realiza cu automobilul, transport în comun, cale ferată sau pe apă în funcţie de ce amenajare permite zona.

2.4. Peisaje noi, nevoia de schimbare; rolul peisajului în compoziția spaţiilor publice urbane și teritoriale

Procesul de înnoire sau regenerare a peisajului este ciclic, odată cu anotimpurile, anual iar intervenția omului produce schimbare, vine să îngrijească un loc, să îl sistematizeze, să îl amenajeze pentru o bună valorificare şi utilizare.

Adesea sunt atribuite resurse financiare pe componenta de mediu, deoarece sunt peisaje, zone naturale care a căror valoare se păstrează printr-o atentă grijă a omului spre a întreține acel loc, peisaj.

Sursa autorul: Grădină amenajată în vecinătatea Parisului

La scară mică, pornind de la gospodăria fiecăruia, la spațiile publice urbane şi ajungând la interfața oraş - teritoriu, acolo unde periferia dacă se compune din spaţii amenajate şi coerent organizate într-un sistem uşor de parcurs şi de utilizat, oferă un cadru bun de viaţă.

Construirea de noi spaţii în periferie are două tipuri de criterii: economice şi sociale “orașul modern este acela care se adaptează la o realitate nouă” [5] În căutarea de a nu mai separa clasele sociale, centru pentru bogați, cartierele pentru clasa de mijloc şi periferia pentru săraci, se încearcă inserarea de *proiecte sanitare* cu un urbanism de calitate în zone rău famate şi urmărirea evoluţiei în timp. Aceste zone fac legătura cu teritoriile exterioare oraşului.

Trecând la scară amplă în teritoriu, suprafețele necesită o atentă identificare şi un set de reguli de bune practici pentru a rezulta un cadru natural de calitate, prin completare cu intervenția punctuală a omului.

Sursa autorul: Centrul de design urban în vecinătatea Parisului

[5] Massimiliano Fuksas – Chaos sublime, ed. Arlea 2010, p.113

Instrumente necesare sunt pentru delimitare şi limitare a intervenției umane în cadrul natural: precum limitarea suprafețelor de teren proiectate şi planificate, impunerea utilizării materialelor naturale sau materiale compozite care sunt apropiate ca textură şi aspect cu cele naturale.

Evidenţierea secvențelor de peisaj sau *intervale*[6] sunt necesare pentru a le decupa din marele peisaj neamenajat. În funcţie de specificul fiecărui interval se pot condiționa intervenții posibile, admise, respinse.

Schimbarea impusă de intervenția omului în teritoriu poate susţine nevoia de evadare în peisajul extra-urban în locuri de calitate și intervenția în spațiile publice urbane prin *naturalizare*, prin plantare a unor arii intens urbanizate creează condiţii şi microclimate prietenoase pentru o viaţă urbană agreabilă.

Calitatea unui loc se imprimă prin calitatea peisajului înconjurător, ușurința accesării lui, amenajare, dotare şi conexiunea cu alte spaţii similare.

Rolul peisajului în compoziția spaţiilor publice urbane și teritoriale se realizează prin subordonarea sistemului şi a modului de plantare unui concept general de amenajare clar, specific locului şi printr-o varietate de specii care compun imagini dinamice în completarea naturalului neatins de om.

---

[6] Termen preluat de la Florance Mercier care își sintetizează în cartea sa numită Interval, o parte din opera sa ca peisagist, organizând întreaga sa carte cu proiecte personale de peisagistică la diferite scări și problematici: fie sociale, de scară, de racordare cu alte spații sau de aclimatizare la condiții naturale locale.

Sursa autorul: Peisaj teritoriu extra-urban în Norvegia, punct de popas cu acces public

În spaţiul public, peisajul are rol de completare a structurilor construite în scopul realizării confortului de funcţionare şi utilizare a lui dar şi de satisfacere a nevoii estetice.

Sursa autorul: Peisaj în teritoriu arid, Grecia

Noțiunea de peisaj nu se poate disocia de ceea ce îl identifică, de scop, de recunoaştere, de ceea ce îl face să trăiască, toate evidențiind calitatea estetică. De aceea peisajul este direct dependent de interpretarea sensibilă a celui ce îl percepe. Peisajul poate fi privit ca şi cadru scenic al vieţii cotidiene.

Sursa autorul: Peisaj în teritoriu arid, Grecia

Sub termenul generic de peisaj cuprindem: peisaje lejere a lumii nomade, arii industriale care guvernează teritorii printr-o prezență masivă a unui sit construit artificial contrastant cu peisajul natural, dar şi mari *skyline*-uri urbane.

Când orașul este localizat într-un cadrul natural arid, microclimatul străzii este dat de construirea cu fronturi apropiate astfel încât acestea să umbrească strada. În cazul oraşelor cu ieşire la apă dacă străzile sunt pavate integral, confortul termic este dat de orientarea străzilor: descendente spre apă, caz în care curenții de aer îmbunătățesc climatul străzii.

Sursa autorul: stradă în Grecia

Peisajul cunoaște două ipostaze de bază: este vorba despre peisajul neatins de intervenția umană considerat **peisajul natural**, pitoresc, constituit din factori independenți de voința umană şi o categorie de peisaj rezultat din modelarea şi din inițiativa umană, pe care îl putem cataloga generic ca fiind **peisajul construit.**

Cristina Diaz Morena **afirma "natura nu mai există".** (2008, Infrastructura peisajului - Studiu European)

Sursa autorul: Peisaj urban Grecia

Natura este totalitatea elementelor asupra cărora nu s-a intervenit de către om sau care nu s-a schimbat sub influenţa factorilor generați de acțiunea umană.

Fără a realiza suntem în permanentă căutare de peisaje noi, cadre urbane sau extra-urbane care înmagazinează calități diferite faţă de cele cu care suntem zilnic obișnuiți, specifice unor societăți diferite.

3. Oraș şi spaţiu public

3.1. Orașul: scară, condiţii, specific

În decursul istoriei orașul cu zona lui centrală a îndeplinit în totalitate funcţiile publice. În cadrul oraşului modern mult mai extins şi datorită noilor posibilități tehnice de transport şi telecomunicaţii, au intervenit modificări esenţiale în ceea ce priveşte interdependența diverșilor factori care acționează în cadrul acestuia. Astfel nu mai era necesară amplasarea concentrată într-o singură zonă a sediilor cu activităţi socio-culturale, administrative etc.

În aceste condiţii apare tendința justificată de dispersare a funcțiunilor principale urbane în centre specializate (culturale, administrative, de afaceri etc.), integrate în zona centrală dar şi dispersarea unităţilor productive sau a marilor centre cu funcţiuni polivalente (centrele comerciale) care erau atât de necesare după război şi pentru care s-au căutat noi amplasamente spre zonele periferice.

Noile *centre* constituite în cadrul zonelor rezidențiale realizate în perimetrele oraşelor, amplasate pe importantele artere dezvoltate mai recent, au înlocuit în mare măsură structura zonei centrale.

Fiecare oraş reprezintă o situaţie individualizată, datorită interacțiunii unei multitudini de factori, indicatorii şi bilanțul teritorial oferind în principal un instrument de lucru pentru aprecierea situației existente şi a variantelor de dezvoltare în perspectivă a localităţii.

Traversarea unui oraş relevă o serie întreagă de peisaje diferite, care în general se desfăşoară începând de la străzile comerciale şi pline de viaţă din centru la cartierele mai aerate de la periferie, dar tranziția nu este uniformă, iar aspectele intermediare sunt foarte diferite de la un oraş la altul.

Cauza esențială a acestei diversități o constituie cele trei aspecte fundamentale al funcţiei urbane[7]: orice oraş prezintă o grupare de activităţi terțiare: comerţ, transporturi, administrație etc. o grupare de întreprinderi de producție: uzine, mine, ateliere şi o masă de locuinţe.

De multe ori ceea ce se percepe la o tranzitare a oraşului sunt spațiile publice vizibile din marile bulevarde. Viaţa oraşului însă constă şi în ceea ce oferă pentru rezidenţi în spațiile publice la scară mică, a cartierului. Calitatea din marea masă de locuinţe imprimă calitatea locuirii în acel oraş.

Sursa autorul: machetă dezvoltare Paris, expoziție *L'Arsenal*

[7] Jacqueline Beaujeu-Garnier, G. Chabot – *Geografia urbană*, ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1971

Grădinile de cartier, acele decupaje de peisaj inserate între masele construite sunt o soluție la scară mică (un teren, un lot) de naturalizare.

Sursa autorul: grădină de cartier, Milano

Condiţii de amenajare sunt impuse de scara locului, de imediata vecinătate, de zona climatică pentru că în funcţie de aceasta se pot determina speciile posibile de plantat.

Volumele de vegetație, modul de plantare ambele pot determina percepții ale peisajului creat, planificat, proiectat şi adesea rezultat al unei implementări pe durată mare de timp: luni sau ani până când vegetația care este plantată ajunge în tot spaţiul la maturitate.

Sursa autorul: peisaj în teritoriu creat artificial, Studiourile Disney, Franţa

Mimarea elementelor naturale, oferă o naturalețe a amenajărilor care deşi proiectate acestea pot părea naturale. Elemente prefabricate de beton pot avea textura aproape de cea a unor roci sau pietre, astfel imaginea şi atmosfera creată devine ca o oază de natură în marea masă a construcţiilor din vecinătate.

Sursa autorul: grădină de cartier, Milano

3.2. Spaţiul public urban: reţea de spaţii urbane; coerenţă ca sistem integrat în teritoriu

Ce este spaţiul public urban?

Este un cadru de viaţă, un spaţiu de reprezentare şi identificare, un spaţiu interstiţial, de tranzit, o imagine care *se vinde* sau un spaţiu necesar în construcția şi evoluţia unei societăți?

Viaţa ”în mișcare”, a generat la început, nevoia de legătură între puncte de interes ocazional, căutate. Nevoile zilnice au creat obișnuința, dependența de fiecare zi: astfel a apărut drumul.

Inițial, drumul lega adăpostul de alte spaţii exterioare lui, necesare a fi accesate pentru satisfacerea nevoilor şi abia mai apoi lega așezări sau localităţi între ele.

În cadrul unui oraş, drumul şi-a depășit repede sensul de simplă legătură, punctele de interes așezate de-a lungul lui transformându-l în parcurs susţinut de funcţiuni și devenind astfel un traseu pietonal.

Așa apare strada - *drept cadrul fizic pentru interesul în mișcare.*

Apare ideea de parcurs *în căutare* ca şi nevoia de parcurs spre rezolvarea unui interes. Din punct de vedere filozofic, interesul fiecăruia, este individual sau colectiv şi necesită spre a-l rezolva, un spaţiu de mișcare care inevitabil devine *al tuturor.*

Prin simplificare, această analiză reduce spaţiul public urban în final la trei termeni: mișcare, parcurs, interes.

Strada este culoarul de deplasare şi direcția de legătură între puncte de interes din oraş. Dacă vedem orașul ca un ansamblu de puncte sau zone de interes, străzile ca linii de legătură între acestea şi *ochiurile de reţea* ca zone de cartier sau subsistem care au o componentă similară a sistemului urban, dar cu relaţii subdimensionate şi adaptate la scară locală: terenul fizic al cartierului.

“Urbanismul este profesia ce reglementează, organizează şi disciplinează viaţa unui oraş”, după cum afirma marele arhitect Duiliu Marcu.

Parcursul este o existență într-o realitate determinantă, este esența unui oraş fără de care nu se poate desfășura viaţa în colectivitate.

Sursa autorul: imagine urbană

Spaţiul reprezintă o formă obiectivă de existență tridimensională, formând cadrul unor acțiuni; este cadrul fizic în care se petrec acțiuni ca efecte ale intereselor individuale sau colective.

Strada nu este doar o legătură, un drum asfaltat pentru mișcarea pietonilor şi circulația mașinilor, strada este un concept de spațialitate a intereselor colective.

Este locul de mișcare al tuturor intereselor, este un spaţiu public creat, în interesul întregii colectivități şi în care se consumă interesul public, drept pentru care se poate enunța că: strada este spaţiul public de larg consum.

Sursa autorul

Strada este unitatea publică de referinţă a oraşului, de la care pot fi enumerate şi analizate ca atare, drept derivați ai străzii şi bulevardul, scuarul, esplanada, piața urbană, faleza, etc.

În alt sens al trăirii spaţiului, urmează: grădina, promenada, parcul, toate fiind spaţii publice pentru odihnă şi loisir.

Cadrul fizic, forma materiei sub care se prezintă organizarea mediului public este oglinda tipurilor de activităţi care pot fi: "acțiuni necesare şi trăiri opționale". [8]

"Spațiile publice de larg consum sunt locuri magnetice, care atrag, formează cadrul de interacțiune şi viaţă socială a unei comunități, dar importanţa acestora este dată de faptul că s-au constituit ca locuri ale societăţii, concomitent cu construirea identității colective". [9]

Strada, bulevardul, parcul şi piața urbană, sunt principalele forme de existență a spaţiului urban de larg consum. Aceste spaţii alcătuiesc cadrul fizic, mediul de găzduire a interacțiunilor sociale, a activității şi vieţii urbane.

Viaţa urbană, se bazează pe consum, ca nevoie primară, diurnă şi este completată de nevoia de activităţi opționale. Toate acestea trebuie să-şi găsească o găzduire în cadrul fizic al oraşului. Locul public capătă o conformare influențată de activitatea pe care o găzduiește şi totodată are capacitatea de

[8] M. Garett Betwin buildings

[9] Marco Torres & Francesco Angeli – Luoghi magnetici – Spazi pubblici nella citta moderna e contemporanea, an 2003, ed. Franco Angeli

transformare continuă, impusă de nevoia de reprezentare a identității societăţii însăși.

Schimbările de tip: social, economic sau politic, determină modificări la nivelul de organizare al oraşului, vizibile imediat la nivelul spaţiilor de interacțiune socială în spaţiul public.

Sursa autorul: imagine urbană - amenajare mal de lac, Italia

Limita oraşului cu teritoriile extra-urbane, poate fi bine delimitată de un element natural: munte sau apă.

În aceste cazuri spațiile publice se deschid către aceste elemente şi adesea sistemul de spaţii publice amenajate se deschid fie prin faleze către apă fie prin căi de promenadă la baza muntelui.

Astfel întregul sistem de spaţii publice se dezvoltă pană la limita cadrului natural care limitează aceste amenajări.

În cazul oraşelor cu deschidere la apă, faleza este un *cadru reper*, o înlănțuire de spaţii publice şi servicii, un skyline care devine imagine reprezentativă pentru accesul de pe apă.

Sursa autorul: imagine urbană – front maritim Grecia

3.3. Reţea de spaţii publice, fenomen de expansiune în teritoriu

În condițiile secolului al XIX-lea s-a produs o puternică dezvoltare a structurilor urbane, oraşele cresc rapid precum şi relaţiile din interiorul lor.

Acestea *au explodat* sub presiunea noului context economic, bazat pe regulile capitalismului şi al liberului arbitru, în paralel cu evoluţia diferită a națiunilor. Se stabilesc polii economici ai lumii, apare piața comună cu diferitele tipuri de consum.

Toate aceste mari schimbări aduc în prim plan spaţiul public la cu totul alte dimensiuni.

Schimbarea modului în care folosim orașul, produce mutații şi anomalii, care pot influenţa relaţiile interumane. Creşterea treptată a oraşelor, la nivelul metropolelor contemporane, aduce cu sine problema creării unor reţele de relaţii între spaţii urbane, reflectând funcţionarea acestora într-un sistem unitar.

Aceste spaţii urbane cu caracter fragmentar, au rolul să mențină scara tipică, tradițională, recunoscută, a mediului de interacțiune a oamenilor.

În scopul identificării tipurilor de raționamente care conduc spre o intervenţie coerentă, atunci când un arhitectul este în situaţia de a decide un concept al proiectului, logica de intervenţie într-un cadru urban existent raportat la condițiile din teren este esențială în formarea ideilor conceptuale.

Orice pas pe drumul de la o idee la execuție este măsura actului de creație al cărui rezultat este pus în practică în condiţii logice.

Omul construiește în exces, arhitectul trebuie să adopte o atitudine de integrare a produsului său în context, dar sunt şi cazuri de excepție, locuri unde se propune o arhitectură într-un context virgin, în totalitate natural. În primul caz, constrângerile multicriterial determinate sunt nemăsurat mai multe decât în cazul intervenției în cadrul natural.

Aici există, în general, raportarea la accesibilitate şi analiză topografică, în vederea evitării producerii unui dezechilibru prin *implantul* obiectelor de arhitectură urmărindu-se, dacă nu o recuperare a naturii, acolo unde aceasta a fost alterată, atunci o armonizare de percepere şi funcţionare bazându-se pe relaţiile elementelor naturale cu cele minerale reflectate în final la nivelul formei propuse.

Intervenția în cadrul urban operează de principiu cu aceeaşi regulă: nealterarea existentului valoros, la care se adaugă:

- relaţia de încadrare în sit: amprentă, volumetrie, accesibilitate, fluxuri de parcurgere, aliniere;
- compatibilitate funcțională: specificul locului, profilul funcţional al străzii, funcţiuni adiacente;
- compatibilitate estetică: încadrare în limbajul arhitectural al zonei, evitarea mimetismului;
- materiale şi finisaje folosite: utilizarea cu răspundere a noilor finisaje pentru zone istorice;
- atitudine de implantare în front: completare, armonie, evitarea opulenței şi a neobișnuitului;
- generare de noi trasee: atragerea atenției, determinarea curiozității;

- imagine şi percepţie: descoperire secvențială, dinamism, transformare ambientală.

Sistemul de spaţii publice urbane nu se limitează la limita intravilanului, adesea, în funcţie de interesul economic sau de localizare, ansambluri construite pot iradia precum corpuri de proprietăți private administrate în legătură cu căi de acces în imediata vecinătate a oraşului.

Sursa autorul - imagine urbană aeriana, Bucureşti

3.4. Optimizare şi funcţionare în sistem

Organizarea unui oraş este un act de autoritate, de logică de intervenţie bazată pe condiţii şi priorități; pe capacitatea de anticipare şi adaptare a soluțiilor posibile propuse la situații caracteristice locale.

Astfel rezultă concepte fiabile a căror reușită este probată prin timpul de existență cu uzura minimă dar şi prin cât de atractiv şi activ rămâne în timp.

Nu putem lipsi întregul de părți componente, drept care nu putem despărți urbanismul de arhitectură şi nici invers, pentru că înainte de orice gest de intervenţie stă intenția: imaginea a ceea ce ne dorim, enunțul generic, ideea care este rezultat al particularităților locului ales, conceptul de încadrare într-un sistem de relaţii existent.

Orașul contemporan este bazat pe policentralitate: centrul istoric, centrul administrativ, centrul cultural, centrul economic, centrul de cartier, în condiția impusă de creşterea excesivă în teritoriu, caracteristică secolului al XIX-lea. Dacă tipologia oraşelor (istorice) vechi este în general omogenă, monocentrică, compusă din spaţii introvertite, fortificate, cu o structură urbană închegată, care s–a dovedit capabilă să funcționeze; astăzi aceste zone se găsesc înglobate în structuri noi, policentrice, devenind adesea zone de factură istorică, decupaje de țesut urban tradițional, raportate la o structură întinsă a oraşelor contemporane.

Cadrul fizic actual este *un dat,* este o dovadă a evoluţiei comunităţii, în timp şi materializată ca mărturie veșnică în straturi de istorie.

Pentru o parte din aceste zone se pretează sau este indicată dezgolirea şi etalarea straturilor

existenței lor, în timp ce altele exclud această soluție, fie datorită vârstei lor fizice (zone de *business* care sunt zone noi), fie datorită vieţii actuale pe care o susțin cum sunt cartierele rezidențiale.

Competitivitatea între spațiile de folosință publică, în cadrul oraşului are mai mulți factori, dintre care: locul fizic ocupat în contextul urban, accesibilitate, tipologia de funcţiuni concentrată în aceste spaţii, capacitatea de conectivitate şi relaționare cu alte spaţii de acest fel, dar şi calitatea estetică a spaţiului, asigurarea securității individului, salubritatea şi eficiența consumului.

Modul de funcţionare este dependent de structura organizatorică şi de modul în care aceasta este accesată.

Un loc public are nevoie să fie la îndemâna oricui dorește să-l folosească. O primă condiție în existenţa lui este să poată fi accesat şi totodată să dețină fluența în parcurgere.

Spaţiul public, în general este spaţiul interstițial, este un mediu de consum, materializat în reţeaua urbană, prin traseu. Fluxurile de parcurs se descarcă la nivelul spaţiului public, capabil să capteze şi să rețină oameni, în zone de consum, prin diversitate de activităţi, imagine, reprezentativitate şi ambianță, dar totodată acestea trebuie să conțină trasee de tranzit, de traversare rapidă.

Intervenția umană a evoluat astăzi, de la simplu răspuns la necesitățile primare de existență, la forme cu o anumită estetică pentru crearea unor noi senzaţii şi tipologii de utilizare a spaţiilor.

La nivel teritorial, nu percepem spaţiul public, ele sunt zone de popas, centre de activităţi , zone turistice dar nu pot exista independent, ele se raportează la sistemul de legături şi locuri până la nivelul local al centrelor urbane.

Sursa autorul

3.5. Mobilitatea ca factor prioritar în proiectarea urbană

Diversitatea impusă de schimbarea periodică a modului de construire şi a limbajului arhitectural dar mai ales impuse de schimbarea modalității de folosire şi tranzitare a spaţiului urban naște un paradox: acela ca imaginea urbană este rezultatul pe de o parte a unui urbanism acumulativ (prin adăugare continuă), cu o diversitate a formelor arhitecturale şi a mediului urban, iar opus, îi este conceptul de urbanism programat astfel încât acumularea şi adăugarea continuă de noi elemente să nu genereze restricții şi dificultăți la nivelul infrastructurii, asupra relaţiilor şi modului de folosire a spaţiului public urban.

Deşi în ambele cazuri vorbim de forma de organizare urbană a spaţiilor de folosință publică, ca produs rezultat prin acumulare de elemente, matricea sub care acestea devin funcţionale şi uşor de utilizat este în continuă schimbare.

Căutarea de a găsi forma ideală de organizare a oraşului este şi astăzi o problematică actuală, raportată la alte condiţii decât însăși în urmă cu puțini ani atunci când Rem Koolhaas în cartea sa *Junkspace* vorbește despre *orașul generic* care tinde spre uniformitate.

Ca elemente componente majore ale oraşului Koolhaas identifică trei elemente: străzile, construcțiile şi natura”[10], acestea coexistând în relaţii flexibile, aparent fără motiv, într-o diversitate organizatorică spectaculoasă.

[10] Rem Koolhas – Junkspace p41

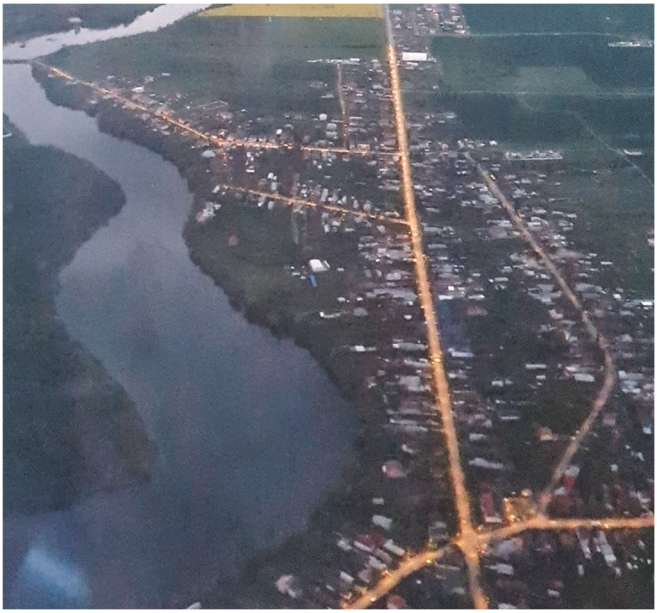

Sursa autorul: fotografie hartă urbană

Întrebarea este: vorbim de un spaţiu necontrolat care evoluează firesc din necesitățile societăţii sau este vorba de un control invizibil al modului de dezvoltare, care are ca scop buna organizare şi funcţionare a locurilor?

Din cele trei elemente componente ale imaginii urbane şi teritoriale, strada este cea care impune dinamica, construcțiile şi natura fiind elemente componente ale unui cadru scenografic,

care nu este static şi care suportă o modificare foarte lentă, ciclică, cu efecte mai puţin sesizabile imediat.

Sursa autorul: imagine urbană aeriană, Bucureşti

Vizibilitatea transformării cadrului public este condiționat de viteza de parcurgere a traseelor străzilor. Din aceste trei elemente constitutive strada este cea mai puţin conștientizată ca şi cadru fizic, deoarece vizibile sunt fie construcțiile, fie în unele zone numai elemente naturale de peisaj sau ambele concomitent.

În acest caz străzile devin *trasee excavate* [11] ce traversează orașul sau peisajul.

[11] Rem Koolhas - Junkspace p.41

Sursa: autorul - stradă Grecia

Sunt elemente proiectate, programate, devin elemente de construcţie voită pentru a folosi nevoii de deplasare. Astfel le putem numi *construcţii artificiale deschise* şi elemente conținute în peisaj.

Scara locului exterior (urban, rural sau teritorial), de cele mai multe ori este dictată de percepţia spaţiului neconstruit, de limitarea vizuală şi senzorială.

Raportându-ne la cele trei dimensiuni: pe orizontală (planeitate, verticală); pe înălțime şi în adâncime (profunzime), spaţiul de mișcare este perceput ca *gol.*

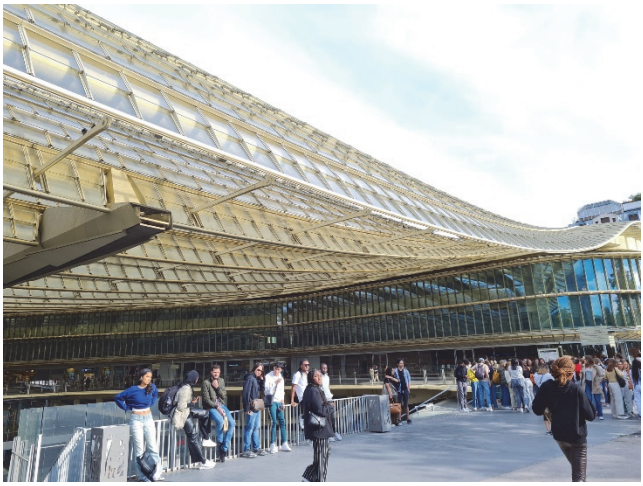

Sursa autorul: imagine urbană - Rive Gauche, Paris
Proiect reabilitare zona Les Halles 2022

Relevante sunt marile dezvoltări urbane, acolo unde obiectul de arhitectură se pierde în percepţia totală a spaţiului.

Spaţiul însuși capătă caracter şi caracteristici uşor de recunoscut.

Oraşe precum Tokyo, New York, Paris, Londra şi altele sunt exemple ale densificării rapide care dețin o structură urbană cu puternic caracter identitar.

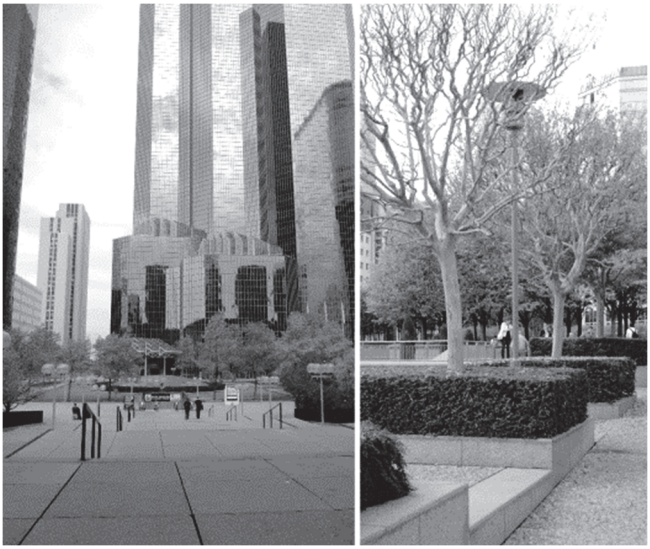
Sursa autorul: imagine urbană spaţiul public - galerii comerciale deschise către oraş Proiect reabilitare zona Les Halles 2022 Paris

Design-ul spaţiului public în aceste cazuri a depășit scara locală, a obiectului arhitectural sau a ariilor restrânse. Condițiile de construire specifice locului au generat reguli inspirate din natură: cerul devine o mega structură, iar bulevardul capătă relief: tip vale. Caracterul locului, un design închegat şi variat în acelaşi timp evită uniformitatea vizuală.

Caracterul recunoscut este unic, aparte, design-ul urban în aceste cazuri este un răspuns la a contura particularitatea locului.

Astfel prin proiecte ale spaţiilor publice urbane sau în teritoriile exterioare oraşului care finalizează cu un control al esteticii în tipicul societăţii respective, face din acele locuri produse vandabile, căutate pentru ambianța plăcută.

Scara locului este o condiție a modului în care se dorește percepţia spaţiului. Ca şi în cazul arhitecturii şi în urbanism au existat tendințe şi momente când forma spaţiului era prioritar rezultatul unor efecte de percepţie.

Sursa autorul: imagine urbană, La Defense, Paris

Dacă în arhitectura anilor nouăzeci Rem Koolhaas vorbește de conceptul *bigness*[12], în arhitectură, ca fiind un concept cu masă: volum, care înglobează funcţiuni şi uniformizează, iar spațiile exterioare construcţiei se neglijează, preocuparea pentru spaţii publice regăsindu-se la amenajarea spaţiilor comune din volumul de arhitectură.

[12] Rem Koolhas - Junkspace p.20

Acesta este spaţiul flexibil, adaptabil, ”propus de o nouă economie” [13], fără o calitate a imaginii „totul e arhitectură” [14].

Translatând momentul în domeniul urbanismului efectele cauzate sunt: destructurarea spaţiului public urban, defuncționalizarea parțială, reducerea rolului traseelor la spaţii de tranzit.

Această modificare conceptuală a anilor nouăzeci suprapunându-se cu o dezvoltare rapidă a tehnologiei şi circulației informaţiei a generat efectul de mărire a vitezei în parcurs, minimalizând rolul de cadru reprezentativ al spaţiului de mișcare.

Percepţia locului public este direct condiționată de viteza de parcurgere a spaţiului. Tot mai populară devine deplasarea individuală care permite libertate de decizie.

Sursa autorul: imagine faleză,
utilizare comună pietoni şi bicicliști

[13] Rem Koolhas - Junkspace p.20
[14] Rem Koolhas - Junkspace p.20

Concomitent cu expansiunea spaţiilor cu circulaţie carosabilă design-ul actual al oraşelor acordă o atenție aparte pietonalului, pieţelor pietonale, scuarurilor şi locurilor de recreere şi odihnă.

Sursa autorul: imagine spaţii de relaxare

Parcursul pietonal impune un ritm care permite omului o bună percepere a dimensiunii şi imaginii spaţiului exterior.

Raportul direct între om şi construcţii sau spaţii, impactul senzorial produs de acest gen de parcurs este generator de trăiri şi favorizează creare unei interacțiuni directe între indivizi, formează un mediu social activ.

Preocuparea în design-ul spaţiilor publice vizează crearea confortului parcursului pietonal. Acesta favorizează „*door-to-door service*”. [15]

[15] Ed. Wall & T.Waterman – Urban Design, an 2010, ed. Academica, p105

Deplasarea individuală promovează tot mai mult bicicleta, fapt ce preconizează dezvoltarea serviciilor conexe: parcaje, distanţe optime de parcurs, apariţia spaţiilor rezervate staționării etc.

În design-ul spaţiului urban şi chiar la nivel micro-teritorial acest tip de transport impune condiţii noi de proiectare: echiparea traseelor dedicate cu funcţiuni şi zone amenajate de popas, puncte belvedere, echiparea cu spaţii de interacțiune şi evenimente.

În cazul transportului în comun:

Segregarea funcțională care în cele mai multe cazuri face ca locuința şi serviciul să fie în zone diferite ale oraşului produce zilnic fenomenul de migrare, rezolvat parțial pe baza unui *grid fix* al traseelor de transport în comun.

Design-ul întregului sistem care prezintă această limitare fixă de trasee şi timp trebuie să răspundă mișcării maselor de oameni.

În general prin importanţa sa ca posibilitate de a prelua un număr mare de oameni care se mișcă, sistemul transportului în comun este strâns legat de principalele artere urbane, conectând centre, cartiere, zone sau teritorii.

Ele devin trasee de reprezentare care pe lângă preluarea, prin gabarit, a importante fluxuri de oameni, devin trasee foarte importante pentru comunitate, devin locuri de interacțiune care concentrează şi principalele servicii de comerţ, reprezentare, administrație, servicii şi arii pentru turism.

3.6. Evenimentul şi rolul său în viaţa comunităţii

Cu referire la spaţiu public, desemnăm cu această sintagmă două realități complementare, dar distincte: spaţii construite cu o anumită finalitate şi modul de raportare al omului la acestea.

Mobilitatea excesivă, ca nouă tendință de a parcurge orașul şi spaţiul arhitectural, generează în arhitectura contemporană, o preocupare aparte pentru crearea fluidității parcurgerii spaţiilor, a zonelor de oraş.

În teritorii adiacente orașului, o infrastructură facilă, creează senzația de confort. Traseele extra-urbane arată o înlănțuire de intervale de peisaj percepute în mișcare.

Clădirea ca și obiect de arhitectură poate fi privită ca element de activare a spaţiului public urban contemporan.

Obiectul arhitectural, prin funcțiunea găzduită, emană în exterior, în cadrul urban, un corespondent al intensității activităţilor conținute.

Scopul intervențiilor prin proiecte este întotdeauna acela de a crea un cadru de viaţă confortabil, plăcut şi activ, caracteristic, care să asigure o bună trăire colectivă.

Sursa autorul: imagine urbană Rive Gauche, Paris 2022

Plecând de la ideea de participare şi interacțiune ca fiind acțiuni prezente în diverse ipostaze în mediul public, liberul arbitru este limitat la a decide care sunt traseele de urmat din varietatea pe care o oferă “spaţiul dintre clădiri“[16].

Astfel parcurgerea străzii în sine, este un spectacol, vitrinele sunt scene alipite şi poziționate în lungul străzii, generând astfel senzația de teatru interactiv.

[16] Jan Gehll - „Space between buildings” an 2009, ed. Igloo

Sursa autorul: imagine urbană bulevard, Paris 2010

Acest atribut sau calitate artistică acordată străzii nu este o exagerare, deoarece prin similitudine, atmosfera străzii ne poartă cu gândul la sălile de teatru experimental, unde spectatorii se pot găsi în dublă ipostază: de spectatori, deoarece spectacolul este de jur împrejurul lor, sau actori implicaţi, ei regăsindu-se chiar în mijlocul scenei.

Metafora poate continua, atunci când mișcarea reală a pietonilor şi a mașinilor este percepută ca un act artistic, la care se adaugă

imaginea a vitrinelor ce flanchează strada, strada în sine este un spectacol interactiv. Spaţiul activ, presupune o durată de viaţă şi utilizare pe termen lung.

Interesul faţă de elemente fizice, funcţiuni sau faţă de un set de întâmplări diverse sunt menite să anime un loc să-l mențină atractiv, astfel încât să susțină în mod constant o ambianță plăcută, să atragă.

Evenimentul este opusul întâmplării deoarece presupune elaborare, coerență în desfășurare şi în general acesta vizează excepționalul şi atrage atenţia. Evenimentul determină forma fizică şi necesitățile cadrului construit.

3.7. Rolul valorilor de patrimoniu în viața publică. Armonia între vechii şi nou:

Cadrul fizic construit, are o încărcătură de reprezentativitate, atât memorialistică sau istorică, încât orașul poate fi perceput şi cunoscut prin intermediul spaţiului public. Arhitectura nouă vine să completeze şi să valorifice cadrul existent ca împreună să dea specific şi identitate locului.

În locul public, pe lângă condițiile impuse de normele sociale, necesare a fi îndeplinite, individul are nevoie şi caută, elemente asemănătoare cu cele din mediul privat, cu care este obișnuit. Acesta caută să-şi satisfacă nevoia de a se identifica cu locul, caută amenajări la scară umană după gustul şi nevoile personale.

Când este vorba de spaţii cu identitate colectivă, fenomenul este mai complex, mai amplu decât un simplu spaţiu de interacțiune socială.

Spațiile publice conformate în ansambluri de clădiri cu arhitectură nouă şi de patrimoniu, completează locuri unde o colectivitate îşi regăsește similitudini într-o apartenență proprie la o cultură sau la o imagine fapt ce îi dă încredere şi atunci se regăsește cu uşurinţă în modul de convieţuire.

Patrimoniul este totalitatea bunurilor moştenite care aparțin colectivității, bunuri spirituale, culturale, estetice sau istorice care aparțin tuturor oamenilor.

Rolul valorilor de patrimoniu este acela de a ne simți ancorați într-un trecut istoric. Acestea ne dau identitate istorică şi culturală, generând sentimentul de apartenență.

Patrimoniu moştenit reprezintă, astăzi o ancoră ce oferă stabilitate şi imunitate într-o artificială eră a globalizării.

Identitatea locului, vorbește cu uşurinţă de tradiția, obiceiurile şi cultura locului respectiv. Riscul care există astăzi este dat de faptul că:

> *“Spaţiul construit pare să nu mai reprezinte instrumentul principal ce dă formă urbanului şi vieţii sociale, ci asistăm (…) la ceea ce teoreticianul american Melvin Webber numea: urbanul fără loc“.*

Cadrul urban existent este rezultatul modificărilor impuse de noi norme edilitare sau urbane. În acest din urmă caz, cadrul urban existent, lipsit de elemente definitorii identității lui, capătă prin intervenţie peisagistică şi urbanistică, noi valențe şi autenticitate.

4. Obiect de arhitectură, spaţiu public şi peisaj

4.1. Relaţia interior - exterior

Interdependența interior - exterior, precum şi nevoia de a simți siguranță, apartenență şi incluziune, toate acestea sunt trăiri determinate de cadrul fizic şi de interacţiunea pe care o găzduiește. Interior sau exterior zidurilor, omul caută un mediu plăcut.

Sursa autorul

Peisajul teritorial sau urban este în sine un mediu de utilizare comună şi are statutul de spaţiu public.

În dualitatea existenței peisajului de tip traseu: dinamic, perceput în mișcare sau loc, cel a cărei pondere are o mai mare importanţă este locul.

Peisajul este o înlănțuire de locuri, autonome dar care totuşi sunt indisolubil legate deoarece un loc nu poate exista decât în conexiune cu alte locuri.

Sursa autorul

Apar noi viziuni şi există tendința de încorporare a elementului natural în urban nu numai sub forma unor mari arii construite de zone plantate (tip parc-pădure), ci mai degrabă prin construirea de noi spaţii sau reconformarea celor deja existente, în care elementul vegetal ar o puternică forţă impregnată în conceptul spațial, iar prezenţa naturii este de tip *antizoning*[17]. Natura devine liant.

Aşa cum Augustin Bereque afirma:
”experimentarea unui peisaj este un act profund subiectiv, demers care implică la maximum întreaga sensibilitate a subiectului”.

[17] *antizoning* - în traducere *anti zonare*, care este o metodă de planificare în care municipalitatea sau la nivel geografic, împarte teritoriul în zone, fiecare dintre ele având un set de reguli pentru o nouă dezvoltare care diferă de alte zone.

4.2. Concepte de arhitectură şi peisaj

Nu este un interes reinventat pentru peisaj, deoarece peisajul ca element de ordonare şi complementaritate este şi datorită faptului că în arhitectură peisajul a devenit un punct de referinţă.

Arhitectura contemporană pune tot mai mult accentul pe stabilirea unui raport corect de colaborare cu ambientul natural. Astfel peisajul devine un important criteriu în proiectarea urbană şi de arhitectură.

Decodificarea elementelor de peisaj, interpretarea sensibilă a acestora şi însuşirea conştientă sau inconştientă a faptului că peisajul este un mediu material care constituie suportul şi ambianța pentru trăire, este posibilă a se realiza prin percepţie fiind posibilă cunoaşterea şi apoi recunoaşterea.

Odată perceput peisajul, interpretat şi cunoscut, dobândește atribute şi determină omul să şi-l aproprie.

Sursa autorul

“Nu este vorba de natura floral sau de organicitate ci de natura născută din știința contemporană: fractali, atomi, salturi ale unui univers care se extinde.” [18]

În clădire elementul vegetal oferă scară şi ambianță mimând un cadru natural, dar şi ca element senzațional, într-o imagine nouă cu impact generat de situații atipice: fațade şi pereți verzi.

Sursa: prelucrare fotografică
după www. arch daily.com
Nicolas G. Hazek Center, Ginza, Tokyo, Japan,
Shigeru Ban Arhitects

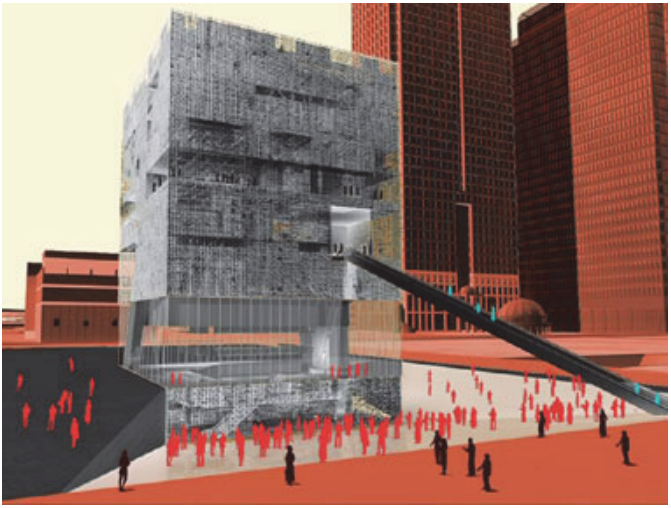
Extrovertirea spaţiului interior, deschiderea fațadei, diluarea mediului interior şi unirea prin interacțiune a cadrului urban cu cel din clădire creează unitate.

[18] A. Turco – culegere *“Peisajul: practica, limbaj, lumi”,* ed Diabasis, 2002

O altă ipostază de interacțiune între mediul urban şi obiectul de arhitectură este realizată de ”scena urbană şi arhitecturală”. (Rem Koolhaas, OMA, clădirea Dee and Charles Wyly Theater)

Ideea de teatru extrovertit este conceptul. Coincidența funcțiunii clădirii de teatru nu minimalizează atenţia pentru generarea unui spaţiu public materializat prin ample planuri înclinate; panta devine replică la gradenă, dar ea are dublu rol: de acces sau devine cadru pentru odihnă şi contemplare.

Se distinge o tendință actuală de accesare multiplă a obiectului de arhitectură la mai multe niveluri. Este evident aici cum conceptul de formare al mediului public exterior şi conceptul arhitectural se condiționează şi se susțin.

Sursa: prelucrare fotografică după www. arch daily.com
Office for Metropolitan Architecture, Rem Koolhaas OMA

Extinderea muzeului de artă Nelson-Atkins aplică conceptul de muzeu campus schimbând principiul de muzeu în forma clasică de organizare.

Se aplică sistemul pavilionar. Arhitectura este de contrast, justificată de raționamentul de completare cu volume simple, curățate de ornamentul construcţiei de patrimoniu originală din 1933.

În contrast cu clădirile de patrimoniu ale vechiului muzeu, pavilioanele, ca nişte lentile de sticlă sunt încadrate de grădini sculptate.

Sursa: prelucrare fotografică. după www. arch daily.com

Pantele noii peisagistici continuă peste acoperirea spaţiului interior şi sunt plantate; asigură astfel o bună izolare, confort şi iluminat interior.

Clădirea Forum este situată într-o arie comercială, fiind capăt de perspectivă la strada Diagonal. Liftând structura de la sol, arhitecții Herzog

şi de Meuron au creat ceea ce au numit ”un spaţiu public permeabil”, iar spaţiul liber de la parter este astfel folosit ca spaţiu de staționare şi întâlnire.

Forum este un exemplu de caz cu un concept special născut din contextul unic al așezării: ca punct terminus al bulevardului Diagonal în Barcelona.

Intrarea în clădire: seria de curți de lumină care intersectează complexa structură, potențează dualitatea între spaţiul interior - acoperit şi cel liber de sub clădire, creând constant noi unghiuri de vedere şi captare a luminii.

Sursa autorul

Avantajul este că în apropierea falezei însorite, sub clădire este un microclimat atipic, neobișnuit dar plăcut. Curenții de aer de sub clădire, umbra, suprafețele vitrate şi dacă privești în sus descoperi noi şi noi imagini privind decupajele curților de lumină care străbat clădirea şi care au rol de a lumina tot acel spaţiu amplu de sub clădire pentru a diminua senzația de apăsare sau întuneric.

Arhitecții au creat o formă atipică dar totodată s-au preocupat și de diminuarea senzațiilor posibil neplăcute, prelucrând forma şi au analizat cum percep oamenii spaţiul, astfel încât să predomine senzația de spaţiu deschis şi aerisit, senzațional,

nemaivăzut (cu scopul de a deveni un obiectiv turistic căutat).

Importanta locului necesită un concept atipic ieșit din uzanța conceptelor vremii respective.

Toate cazurile exemplificate au un numitor comun: acela de a întări ideea că, după perioada de dezvoltare expansivă în teritoriu, orașele contemporane au nevoie de reconsiderarea spațiilor publice, mai ales în cadrul structurilor tradiționale urbane.

5. Oportunitatea teritorială de echipare cu spaţii publice

Echiparea teritoriilor cu spaţii publice, care susțin interacţiunea, activităţi şi turism, vine să ofere un sistem integrat la toate cele trei scări ale peisajului macro: teritoriul extra-urban, mediu: zone de periferie şi micro: cele conținute în spaţiul urban.

Sistemul de spaţii publice din teritoriul extravilan formează o reţea de spaţii dispersate în teren dar care pot fi tematice, întregește şi completează pe cel al spaţiilor publice urbane.

Între cele două sisteme de spaţii de cele mai multe ori legătura nu este uşor de sesizat, uneori nu există.

Proiectarea spaţiilor publice din periferia oraşelor are acest rol de translatare a sistemului de spaţii publice mai departe, la scara teritoriilor administrative.

Sistemul este precum o reţea cu ochiuri şi noduri. Ochiurile de reţea, este peisajul neatins, rezervații, păduri, lacuri, arii naturale protejate, terenuri productive, etc

Accesibilitatea în teritoriile extra-urbane, începe odată cu trecerea de limita urbanizată. Cadrul fizic constituit, real de cele mai multe ori nu corespunde cu limitele intravilanului sau cu cele administrative.

De aici o zonă ambiguă de periferie se poate găsi în două ipostaze: una atunci când întinderea urbanului în teritoriu este agresivă, mult mai rapidă şi

pe arii care depăsesc intravilanul şi o a doua ipostază atunci când dezvoltarea lentă naște zone alterate, sau nedezvoltate.

Aceasta a doua ipostază este mai valoroasa deoarece tocmai aceste zone devin rezerve pentru planificări şi dezvoltări viitoare.

Sunt ţări în care aceste proiecte de spaţii publice implantate în teritoriu există: ansambluri de activităţi, centre de turism, campinguri şi activităţi conexe precum trasee montane, trasee cu bicicleta, centre sau ansambluri de recuperare, de sănătate şi relaxare.

Conștientizarea lor ca programe şi spaţii publice extind teoria spaţiului public urban şi la nivel teritorial.

Echiparea cu dotări publice cu zone amenajate în aer liber, cu trasee tematice oferă o completare cu spaţii publice amenajate în cadrul natural care compensează adesea lipsurile celor din urban: scară, confort acustic, pitorescul imaginilor şi a elemente de peisaj natural.

5.1. Prioritatea dezvoltării teritoriale

Peisajul periferiei oraşelor are rolul de a forma o imagine percepută din exterior, face o trecere treptată de la teritorii uniforme, arii ample la secvențe care îşi măresc fragmentarea, devin tor mai aglomerate. Peisajul periferiilor este rezultatul unei condiționări între relief, marile infrastructuri şi elemente din natură.

Centurile verzi în jurul oraşelor sunt şi ele obiective în mare parte nerealizabile, din considerente teritoriale, administrative sau economice.

Michael Auge susţine că ”interesul său pentru pasaje se naște din dorința de a prefigura ceea ce se va regăsi în arhitectura secolului următor”.

Lipsa pitorescului în unele zone determină destructurare dar şi în aceste cazuri teritoriile nu sunt în totalitate pierdute spre a îşi susţine potenţialul.

Rezerve mari de teren agricol imprimă un peisaj productiv, fără valențe turistice, dar chiar şi în astfel de zone se pot crea oaze de turism prin trasee tematice: vizita vechilor castele sau domenii viticole, amenajări de platouri de filmare sau mari arii de joacă sistem de biserici şi mănăstiri pot susţine un turismul tematic.

Intervenția prin proiect, planificată, implementată controlat, are ca scop să nu altereze mediul natural ci să îl completeze şi să îl potențeze.

Limitele de multe ori nasc polemici dar în acest caz Norvegia este un caz pozitiv de urmat.

Sursa autorul

Norvegia prin strategia de promovare a ţării a alocat fonduri guvernamentale pentru amenajarea punctelor belvedere şi amenajării de popasuri turistice în cadrul natural virgin.

Valorificând pitorescul unic al peisajelor şi astfel promovarea turistică a Norvegiei, se potențează aceste locuri unice ca o colecție de spaţii, cu imagini de o frumusețe unică, dobândită tocmai prin mica contribuție de amenajare proiectată, controlat spre a nu altera natura ci doar rezolvă accesibilitatea în nişte puncte de unde percepţia peisajului este unică şi de mare valoare estetică.

5.2. Alegerea şi valorificarea locului

Punctele de vedere, în analiza arhitectural – urbanistică, fie că este vorba de o clădire sau ansamblu, în raport cu locul în care va fi așezată, s-au schimbat foarte mult în ultimii ani.

Din ce în ce mai mulți profesioniști din lumea arhitecturii mondiale, consideră că poziţia şi claritatea conceptelor arhitectural-urbanistice s-au alterat, mult mai repede decât se așteptau.

Arhitectura de obiect începe să treacă în plan secund, cedând locul arhitecturii în armonie cu natura, arhitecturii ambientate, în context cu peisajul.

Locul are anumite particularități care dacă sunt integrate în conceptul de așezare în teren iar ceea ce apare construit este în armonie cu natura din vecinătate, este asimilat şi pare firesc atunci uzura estetică, vizuală este încetinită. Tot ce ține de funcţionare va fi condiționat de factorii socio-economici, de relaţiile şi activităţile din zonă.

Sursa autorul

În cadrul proiectelor contemporane asistăm la o nouă atitudine de a face o arhitectură aclimatizată cu locul, acolo unde elementul vegetal sau chiar secvențe de peisaj natural completează și în unele cazuri argumentează conceptul de construire integrată, subordonată cadrului existent.

Prioritar în propunerea unei noi arhitecturi este modul în care aceasta reușește prin noua sa prezență să rezolve probleme la nivel urban și să-și definească calitativ contribuția în acuratețea unor noi relații de bună vecinătate și funcționare cu cadrul existent.

Sursa autorul

5.3. Gestiune şi control în dezvoltarea spaţiilor publice teritoriale

Expansiunea în teritoriu, a orașelor europene, în secolul al-XIX-lea, a condus la o extindere a cadrului construit spre limitele exterioare urbane, iar ca efect ulterior, au apărut fenomene de tipul: deconcentrarea activităților și scăderea densității populației în zone tradițional urbane. În structura urbană apar frecvent astăzi situri abandonate sau inactive, foste platforme de producție.

“Arhitectura construcțiilor orașului nu mai este o prioritate pentru evoluția orașelor europene, iar atenția este captată de spațiile neconstruite din jurul clădirilor existente”. [19]

Dacă gestiunea și controlul spațiilor publice urbane presupune o atentă integrare în contextul orașului, adaptarea funcțiunii și formei la spațiul disponibil, gestiunea și controlul spațiilor publice a celor din teritoriu se referă la identificarea locului care are acces la infrastructură, se deschide către un cadru natural, se identifică un program compatibil cu ce este în vecinătate sau cu specificul localităților învecinate, dar o atenție deosebită trebuie alocată limitării spațiului de intervenție astfel încât să fie ușor de utilizat și de întreținut, să nu se disperseze inutil de mult în peisaj.

Inserțiile pavilionare aduc o valoare în plus în cazul dotărilor publice din teritoriile extra-urbane pentru că nu domină imaginea și cadrul natural rămâne suveran.

Dialogul între mineral și natural poate fi armonizat prin simplitatea volumelor construite și prin utilizarea materialelor naturale cu cromatică inspirată tot din natură.

Set de reguli și norme sunt impuse în ariile naturale protejate și vin tocmai să permită adaptarea la context și limitarea creativității care nu este în dialog cu mediul imediat.

Textul s-a compus ca o extindere a teoriei de spațiu public, pe care adesea urbaniștii l-au limitat la cadrul urban.

---

[19] Marcel Roncayolo – La ville et ses territories, collection folio essais, an 1997, ed. Galimard

Definit de către cei din media ca spațiul liber de exprimare a opiniilor, de IT-iști ca spațiul virtual de comunicare, de urbaniști ca un cadru fizic de interacțiune umană, peisagiștii sau specialiști în planificarea peisajului pot integra și ei existența acestora în teritoriile extra-urbane.

Există proiecte implementate, programe arhitecturale sau mari dezvoltări urbanistice – ansambluri cu mixitate funcțională care utilizează teritorii ample extra-urbane integrate în peisaj, independente de intravilanul unei localități.

Spațiile publice teritoriale extra-urbane există în teritorii administrative, cu acces la infrastructură și la rețele; încurajează interacțiunea umană, sunt sezoniere, turistice sau permanente: zone de camping, ansambluri turistice, ansambluri de tratament și sănătate, zone de relaxare, amenajări sportive, refugii montane, parcuri de activități, etc Elementul natural este conținut și încadrează.

În speranța că un amestec de funcțiuni se pot coagula în ansambluri construite în natură și încurajează interacțiunea umană, natura acestora este similară cu a celor urbane în alcătuire, diferența o face că în loc de un mediu urban construit dialogul imediat este în acest caz cu cadrul natural. Contextul în care ele există și funcționează este fundamental opus orașului.

Bibliografie

Jan Gehll – „Space between buildings”, an 2009, ed. Igloo

Ed. Wall, T. Waterman – Urban Design”, an 2010, ed. Academica

J.P. Muret, Y. Allain, M. Sabrie – “Les espaces urbains”, an 2010, ed. Moniteur

Marcel Roncayolo – La ville et ses territories, collection folio essais, an 1997, ed. Galimard

Michael Jakob – Le Paysage, Collection Archigraphy Poche, an 2008, ed. Infolio, ch.

Thierry Paquot – L’espace public, Collection reperes, sciensces politique – droit, an 2009, ed. La Decouverte Paris

Jerome Monod, Philippe de Castelbajac – L’amenagement du territoire, ed. Presses Universitaires de France 1971, 15th, ed. 2010

Patrizia Ingallina – Le project urbain, ed. Presses Universitaires de France 1971, 2001, 4th, ed. 2010

Francesco Careri – Walkscapes, Caminare come practica estetica, an 2006, ed. Piccola Biblioteca Einaudi

Paolo Perulli – Visioni di citta, Le forme del mondo spaziale, an 2009, ed. Piccola Biblioteca Einaudi

Maurizio Vitta – Dell’abitare, Corpi spazi oggetti immagini an 2008, ed. Piccola Biblioteca Einaudi

Philippe Estebe – Gouverner la Ville Mobile, an 2008, Presses Universitaires de France.

Jacques Veron – L'urbanisation du monde, Collection reperes, economie, an 2006, ed. La Decouverte Paris

Claude Chaline – Les Polotiques de la ville, ed. Presses Universitaires de France 1997 , 8th ed. 2014

JB Jackson – A Sense of Place, a Sense of Time, an 1994, ed. Academica

Marco Torres & Francesco Angeli – Luoghi magnetici – Spazi pubblici nella citta moderna e contemporanea, an 2003, ed. Franco Angeli

Lidia Diappi – Rigenerazione urbana e ricombio sociale - U.Milano – DIAP an 2009, ed. Franco Angeli

Francois Ascher – Les nouveaux principes de l'urbanisme, an 2010, ed. De l'Aube

Rem Koolhaas – Junkspace an 2006, ed Quoldlibert

Massimiliano Fuksas – Chaos sublime, An 2009, ed. Arlea

T&A – Lanscape Design, an 2007, ed. T&A

Eleonora Fiorani - "Panorami del Contemporaneo", ed. Lupetti 2009

A. Turco – culegere "Peisajul: practica, limbaj, lumi", ed. Diabasis, 2002

Alex Lehnerer – "Mari reguli urbane", ed. o10, bazate pe cercetări ale ETH Zurich

Aldo Rosi – “Arhitectura oraşului” – ed. Citta Studi

Ciprian Mihali – “Arta, tehnologie și spaţiu public” – ed. Paideia

David Mangin și Philippe Panerai – “Proiect urban“ - ed. Parentheses

Faludi, A. – Planning Theory, Oxford (OXF): The Pergamon 1973

Friedman, J. (1987), Planning in the Public Domain. From Knowledge to Action. Princeton (NJ): Princeton University Press., 1987

Constantin C. Giurăscu – Istoria Bucureștilor, an 2008, ed. Vremea

Imagini:

Foto făcute de autor și prelucrări după imagini prezentate pe site-ul www.archspace.com, studii de caz accesate la data de 20 mai 2012.